

Előrehozott országgyűlési választásokkal lehetett volna, vagy lehetne a gazdasági válságot érdemben kezelni. A most megalakult átmeneti kormány csak átmeneti gyógyírt hozhat a gazdaság bajaira. Ezt állítja Chikán Attila, a Fidesz-kormány egykori gazdasági minisztere. A Corvinus Egyetem tanára szerint a gazdaság motorját csakis jelentős adócsökkentéssel lehet elindítani. A gazdasági szakember szerint az euró bevezetésére még jó néhány évet várhatunk. Ahhoz, hogy ez megtörténjen, mélyreható reformokat kellene elindítani nemcsak a gazdaságban, hanem például az egészségügyben, az oktatásban vagy az államigazgatásban.

A bankok befektetési kedvétől is függ a gazdaság talpra állása

Chikán Attila: szükség lehet még IMF-hitelre

❖ Milyenek tartja a Bajnai-programot, elegendő lehet a válság leküzdésére?

Hasznosabbnak tartottam volna az előrehozott választásokat, mint az átmeneti kormány megalakítását. Hamarabb lehetett volna hozzáfekedni a mélyen fekvő problémák megoldásához. Ezek gyökerei sokkal messzebbre nyúlnak vissza annál, hogy egy ilyen rövid, átmeneti idő alatt akárcsak hozzájuk lehessen nyúlni. Az új kormány megalakulása viszont elhalasztja az alapvető társadalmi reformok elkezdését, amelyekre mindenki szerint szükség van. Az egészségügytől a közigazgatási intézményi rendszer átalakításán át az oktatásig egy sor reformintézkedést kellene minél hamarabb meghozni és életbe léptetni. Ugyanakkor, ha már megalakult a jelenlegi kormány, akkor ez is végrehajthat számos olyan intézkedést, amely a válság konkrét kezelésére irányulhat és segítheti a későbbiekben megvalósuló mélyebb reformok előkészítését. Ebbe az irányba mutatnak például az adórendszerrel kapcsolatos átalakítások. Azonban arról, hogy ezeket az intézkedéseket egy leendő kormány milyen mértékben teszi magáévá és követi a jövőben, nemcsak én, de más sem tud előrejelzést adni.

❖ A csomag ismeretében mi az, amiben maximálisan egyetért? Amiben nem engedhet sem most, sem a jövőben a miniszterelnök. Melyek azok a lépések, amiket abszolút hibásnak tart?

Ez egy összetett rendszer, amiben bármelyik elem megváltoztatása hatással van a többire. Nem tudok kiemelni egy-egy dolgot a programból, amire nyugodt szívvel azt tudnám mondani, hogy nagyon jó vagy abszolút rossz. Ehhez mindenképpen meg kellene vizsgálnom, hogy a kiragadott intézkedésnek milyen tovagyűrűző hatása lehet. Az biztos, hogy hozzá kellett nyúlni a nyugdíjrendszerhez. Az adókat is át kellett rendezni, de igazából véve csökkenteni kel-

lene a közterhek mértékét. Itt jutunk el az előbb említett problémához, vagyis hogy a kormány átmeneti jellege nem teszi lehetővé a nagyobb léptékű programok megvalósítását.

❖ Lesz áfa-emelés, jövedékiadó-emelés, és új adók, mint például az ingatlanadó. Ennek fejében 5 százalékponttal csökkentik a társadalombiztosítási járulékot. Mennyire segítheti ez a vállalkozásokat a foglalkoztatottság növelésében? Elegendő ez az 5 százalékpontos csökkenés? Ha nem, mi az a csökkentési mérték, ami már érezhetően megtartaná a munkavállalókat, a vállalkozók növelni tudnák a foglalkoztatást?

Ez nem az én szakterületem, a részletek ismerete nélkül nem tartom jónak számokkal vagdalkozni.

❖ Mennyire puhulhat fel a csomag? Van-e játéktere a miniszterelnöknek, hogy itt vagy ott engedjen? Elképzelhető, hogyha kismértékben felpuhul, elveszíti a zamatát, nem lesz akkora megtakarítás, amekkora kell?

Játéktér mindig van, hiszen a politika bizonyos mértékben az alkalmazkodás művészete. Bajnai Gordon kénytelen alkalmazkodni a politikai háttérhez. Remélem, hogy nem puhul fel túlzottan a csomag, s főleg azt remélem, hogy a különböző politikai erők nyomásának hatására nem rossz irányú intézkedések születnek. Nagy kérdés, hogy ilyen összetételű kormányban, ilyen politikai háttérrel meddig lehet eljutni.

❖ Mennyi időt ad Bajnai Gordonnak? Végre tudja hajtani a programját, vagy összettel már kénytelen lesz visszalépni, és jöhetnek az új országgyűlési választások?

Mindez nem a szűken vett gazdasági intézkedéseken múlik. Az, hogy ősszel lesz-e előrehozott választás, döntően azon múlik, milyen eredmény születik az európai uniós választásokon, és a politikusok mit látnak megfelelőnek. Ezek a lépések a hosszabb távú reformok szempontjából remélhetőleg nem lesznek kedvezőtlenek. Úgy látom, hogy az intézkedések iránya jó, a tervezett lépések azonban nem lesznek elegendőek.

Mélyreható reformokra volna szükség. Kicsit konkrétan: amíg a pártfinanszírozáshoz, a parlament működéséhez, az oktatási, az egészségügyi rendszer alapkérdéseire nem nyúlnak hozzá, addig ugyanabba a rossz rendszerbe öntik a pénzt, csak éppen más technikával. Lehet, hogy az egyik lyukon lassabban, a másikon gyorsabban folyik le a pénz. A lényeg az, hogy mindenképpen rossz helyre kerül, ha a döntéshozásban továbbra is korrupció van, az intézmények pedig nem működnek hatékonyan. Nem állítom, hogy Magyarországon minden rossz, azonban évek óta mondjuk, hogy melyek azok a területek, ahol reformokat kellene végrehajtani. Mégsem tettük meg.

Magyarországon alapvetően három válság rakódik egymásra: az egyiket a szocializmusból örököltük, a második az utóbbi évek rossz gazdaságpolitikájának a következménye, a harmadik a globális válság. Ezek együttes hatására tartunk itt. Minden egyes elem kezelése más-más technikákat igényel. Az egyes válságszintekből származó problémák eltérő kezelést igényelnek, de ezeket az eltérő intézkedéseket összehangoltan kell végrehajtani.

Az üzleti világnak saját autonómiája van, amibe nehéz kívülről beavatkozni, sőt igazság szerint a legtöbb esetben nem is szabad. A piac és az üzlet meghatározott logika szerint működik, ha ebből kiköszentjük, több kár származik belőle, mint haszon. Azt a pénzügyintézetek nem hagyhatják figyelmen kívül, hogyha a nemzetközi hitelminősítők Magyarországot leminősítik. A bankoknak szabályai vannak arra, hogy milyen feltételek mellett hitelezhetnek az így vagy úgy minősített ügyfeleknek. A bank megfelelő elővigyázatosság mellett finanszírozhat, az meg különösen nem érdeklő, hogy a magyar belpolitika szempontjából fontos, hogy a szociális programok jól legyenek finanszírozva. Hibás az a szemlélet, hogy a politika által elkövetett hibákat – például, hogy egy ország évek óta nem teszi meg azokat a lépéseket, amiket kellene, és túlköltenek – a bankoknak kell helyrehozni. Addig segíthetnek, amíg az nem mond ellent az üzleti érdekeiknek.

Ez nem azt jelenti, hogy megfelelő intézményi rendszerrel ne lehetne olyan pénzügyi környezetet kialakítani, amely hatására a hitelintézetek kedvezőbben viszonyulnának hozzánk, hogy ismét érdekük legyen Magyarországot finanszírozni. E környezet kialakítása a kormányzat feladata.

❖ A legutóbbi statisztika szerint egyre több a bedőlt hitel, ami azt mutatja, hogy az ezt megfékezni szándékozó intézkedések nem voltak hatékonyak.

A piacgazdaságban mindenkinek felelősséget kell vállalnia saját döntéseiért. Aki meggondolatlanul vett fel devizahitelt, annak számolnia kell annak következményeivel. Másrészt, ha a pénzügyi kultúra nem volna olyan alacsony, mint amilyen, az emberek megtanulhatták volna, mit jelent a pénzzel bánni, kevesebben hoztak volna rossz döntést. A pénzügyi kultúra fejlesztésében pedig a leginkább az oktatási rendszeren keresztül lehet eredményt elérni, s így ez a fejlesztés döntően kormányzati feladat. A válság hatására erre is nagyobb figyelem irányul most, de bizony a húsz év alatt már jóval messzebbre kellett volna jutni. Ez is az oktatási rendszer reformjának része lehetett volna.

❖ Ha lesz 2010-ben új kormány, mit tehetne másképp? Van-e lehetősége gyökeresen új program végrehajtására a mai helyzetben?

Nemcsak hogy lehet, hanem másként is kell az egyre súlyosabb problémákat megoldani. A Fidesz ezt ígéri. A hogyanról nem sokat tudunk, de vélhetően időben kibontakozik majd. Ugyanakkor vannak technikák, amiket mindenképpen alkalmazni kell, amiket egyetlen kormány sem kerülhet meg. Ilyen például az adócsökkentés és adóátrendezés kérdése, illetve a foglalkoztatás növeléséhez szükséges intézkedések meghozatala.

❖ A költségvetési kiadások csökkentése alapvető elvárás az IMF részére. Van-e más lehetőség?

Rövid távon nincs más lehetőség. Tavaly ősszel elengedhetetlen volt az IMF-fel való megállapodás, aminek a megújítására a közeljövőben szükség lesz. Amíg a bankok forráshiánnyal küszködnek, amíg Közép-Kelet-Európát, és benne Magyarországot egyre kockázatosabb térségnek ítélik, addig szükségünk van az IMF hitelére. Ha nem a vágyálmainkból, hanem a realitásból kiindulva tekintünk a helyzetre, akkor azt kell mondani, hogy jó, hogy a valutaalap itt van. A velünk szemben támasztott elvárások teljesítése valóban szükséges ahhoz, hogy előre tudjunk lépni. Majd konkrét tárgyalásoknál meg lehet nézni, milyen megállapodást kötünk. Azonban nem tudok elképzelni mást, csak egy szolid költségvetési politikát, vagyis olyat, amely nem növeli tovább az államadósságot.

❖ Bajnai Gordon azt mondta, hogy mindenkinek szerepet kell vállalnia a kilábalásból. A bankok szerepéről azonban nem esik szó...

❖ Mit kellene tenni megakadályozandó a hitelesek bedőlését? Érde-
mi segítséget kapjanak a devizahitelesek, amik valóban szolgálhat-
ják az emberek, vállalkozások helyzetének javítását?

A hitel mindenütt a gazdaság éltető eleme – ezt Széchenyi István
óta hazánkban is tudjuk. A magyar kormány különféle garanciák-
kal, támogatásokkal állhat a kis- és középvállalatok mögé. Ám
amíg nem javulnak a nemzetközi bankokon keresztül a finanszíro-
zási lehetőségeink, és nem lesz számukra kedvező, hogy nálunk fek-
tessenek be, addig ezen intézkedéseknek korlátozott hatása lesz.

❖ Hogy látja, túl vagyunk a válságon, vagy csak most jön még a java?
Egyiket sem mondanám. Világosan körvonalazódnak a válság
okozta problémák, amiket kezelni kellene. Ez bizonyos szempont-
ból azt jelenti, hogy a vállalkozások és a magánemberek is jobban
kalkulálhatnak azzal kapcsolatban, hogy mi várható. Azt viszont
nehéz megmondani, hogy mikor leszünk igazán túl a mélyponton.
Komoly fellendülés belátható időn belül biztosan nem várható.

❖ Jövőre elképzelhetőnek látja a GDP növekedését, vagy még min-
dig recesszió lesz?

Magyarország csak az export növekedésével tud kilábalni a válság-
ból. Ez pedig döntően azon múlik, hogy főbb partnereink, ezen be-
lül is Németország gazdasága hogyan alakul. Egyelőre ők sem néz-
nek ki valami fényesen. A mi feladatunk az, hogy felkészültek le-
gyünk a nemzetközi gazdasági fellendülésre.

❖ Mit jeleznek a makrogazdasági mutatók?

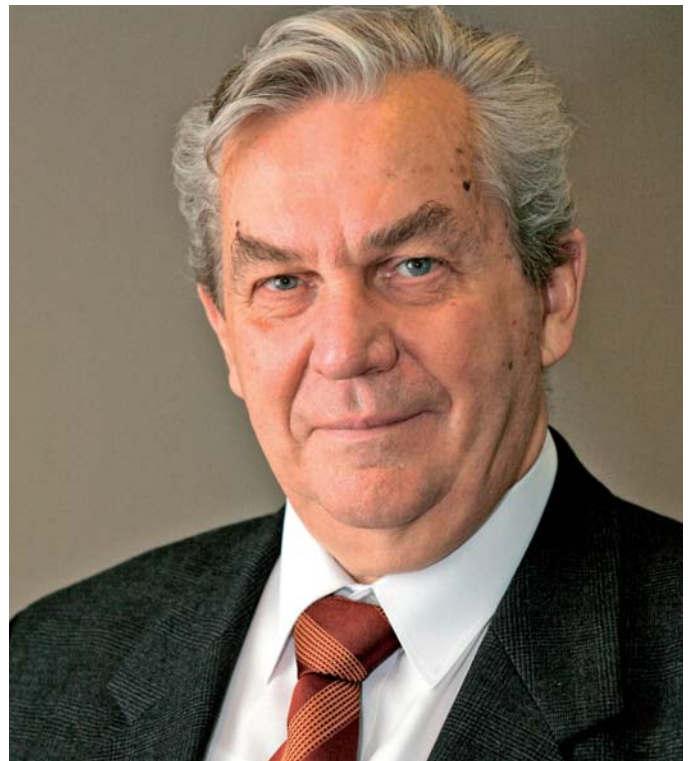
Reálisnak tartom a forgalomban lévő mutatószámokat: 6–7 száza-
lékos GDP-visszaesés, 3 százalékos meghaladó költségvetési hiány,
5–6 százalékos infláció. A már említett tényezők miatt lehet ezek-
től némi eltérés, de nagy változás nem lesz.

A fő feladat, hogy a nemzetközi bankok visszanyerjék bizalmukat,
ami legalább annyira politikai kérdés, mint gazdasági. Emiatt gon-
doltam azt, hogy jobb lenne egy előrehozott választás. Ez legalább
lehetővé tenné, hogy Magyarország elindulhat a mélyebben szán-
tó reformok útján.

❖ Honnan lehetne pénzt előteremteni? Hogyan lehetne a feketegaz-
daságot, a korrupciót csökkenteni, hogy ebből bevétele származ-
zon az államnak?

Eddig a finanszírozásról beszéltünk, más kérdés, hogy hol lehetne
megtakarítani. Jó lenne csökkenteni a feketegazdaságot, belátha-
tó időn belül azonban nem látok rá lehetőséget. Ennek ugyanis
mély társadalmi gyökerei vannak. Az embereket pedig nem lehet
egyik napról a másikra átnevelni. Egyszerűbb, átláthatóbb jogsza-
bályokkal, hatékonyabban működő igazságszolgáltatási rendszer-
rel, az intézményi rendszerek kedvező változtatásával lehet ered-
ményeket elérni. Ez azonban rövid távon biztosan nem oldja meg
a finanszírozási problémáinkat.

❖ Sok szó esett arról, hogy ha az euró-bevezetés folyamata felgyorsul-
na és közös európai valutával fizethetnénk, egy csapásra megszűn-
nének a problémák. Milyen évet jósol az euró bevezetésének?

Nem gondolom, hogy az euró bevezetése egy csapásra megszüntet-
né a problémákat. Minél hamarabb bevezetjük a közös valutát,
annál jobb, ám ez csak komoly feltételek mellett lehetséges. Koc-
kázatos lenne, ha ezek teljesítése nélkül lépünk be az euró-öve-
zetbe... A csatlakozási feltételek racionális közgazdasági megf-
ondásokon alapulnak. Ne feledjük: a belépéssel megszűnik az a
lehetőség, hogy saját monetáris politikánkkal, pénzügyi eszköze-
inkkel védjük magunkat az esetleges világgazdasági nehézségekkel
szemben. Ezt csak akkor szabad megtenni, ha kölcsönös bizalom
alapján az európai monetáris rendszer be tud minket fogadni. Pró-
fétának kellene lenni ahhoz, hogy megmondjuk, hogy mikorra
sikerül a feltételeknek eleget tenni. Magyarország termelékenysé-
ge jelenleg az európai átlag fele. Ilyen gazdasági körülmények kö-
zött nem szabad bevezetni az eurót, a lehető legkedvezőbb esetben
is több év kell hozzá.

❖ Mit szól hozzá, hogy az oroszok egyre nagyobb teret nyernek a ma-
gyar gazdaságban? Valóban ennyire tartani kell az orosz érdekelt-
ség megjelenésétől, vagy ez idővel akár piacot is jelenhet?

Oroszország politikai és gazdasági nagyhatalom. Hiba ezt nem
tudomásul venni. Oroszországgal kapcsolatos politikánk hosszú
éveken keresztül elhibázott és következetlen volt. Most sem vilá-
gosak a szándékok. Az orosz gazdasági helyzet meglehetősen insta-
bil és más logika szerint működik, mint a mienk. Ilyen szempont-
ból a Nyugat is rosszul mérte fel, hogy mi várható Oroszországban.
Attól, hogy valami orosz, nem feltétlenül problémás. Amikor
azonban egy ismeretlen hátterű befektető – bármilyen országból is
jön – bevásárolja magát egy nemzeti olajtársaságba, ráadásul azt
sem nyilvánítva ki, hogy mi a szándéka, minden ok megvan az
óvatosságra.

Sebők Andrea